

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

філософський факультет
кафедра політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з навчальної роботи географічного факультету
 доц. Володимир ПАСЬКО
«29» 08 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Демократія: від теорії до практики

для студентів

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма
вид дисципліни

10 природничі науки
106 географія
другий (магістерський)
Політична географія та геополітика
обов'язкова

форма навчання	денна
навчальний рік	2023/2024
семестр	1
кількість кредитів ECTS	4
мова викладання	українська
форма заключного контролю	залік

Викладачка: Інна ТУКАЛЕНКО, к.філос.н., доцентка кафедри політології

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

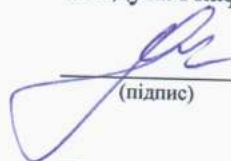
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2023

Розробниця: Інна ТУКАЛЕНКО к.філос.н., доцентка кафедри політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри країнознавства та туризму

(підпис)

Ольга ЛЮБИЦЕВА

(прізвище та ініціали)

Протокол № 20 від « 30 » 06 2023р.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол від « 28 » 08 2023 року № 6

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Наталія КОРОГОДА

(прізвище та ініціали)

« 28 » 08 2023 року

ВСТУП

1. **Мета дисципліни** – формування у студентів необхідних знань, навичок та ставлень, пов'язаних з ефективною (поінформованою, компетентною) демократичною взаємодією громадян у суспільстві.

2. **Вимоги до навчальної дисципліни.** Курс розрахований на студентів різних спеціальностей і покликаний, в першу чергу, сформувати базові громадянські компетентності студентів.

Студенти мають **знати** та розуміти що таке «демократія», місце і роль влади та громадянина в умовах демократії, їхню взаємодію, права людини, механізми захисту прав людини і роль, яку відіграє громадянське суспільство у моніторингу діяльності уряду та співпраці з ним, а також яким чином воно допомагає громадянам індивідуально чи колективно досягати цілей.

Студенти мають **вміти** критично мислити та аналізувати інформацію, активно слухати, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення, а також досягати консенсусу та працювати спільно з іншими заради досягнення мети.

Студенти мають **сформувати проактивне ставлення**, засноване на демократичних цінностях, яке полягає у повазі до верховенства права, відчутті особистої та колективної громадянської відповідальності та спроможності реалізувати її шляхом громадської участі.

3. **Анотація навчальної дисципліни:** Дисципліна складається з теоретичного та практичного компонентів. Теоретична частина включає такі теми: демократичне урядування, права людини, громадянське суспільство та участь громадян у суспільному та політичному житті. Наскрізно у курсі вивчаються такі теми: гендерна рівність, права меншин, права осіб з інвалідністю, забезпечення громадянських прав, належне урядування, корупція, верховенство права, медіаграмотність, використання цифрових технологій, різноманіття, роль молоді тощо. З метою розвитку навичок студентів, під час навчання використовуватимуться інтерактивні методи викладання («Семінари за методом Сократа», «Людський барометр», «Прогулянка галереєю» тощо), напрацьовані за участі українських і міжнародних експертів. Основний компонент курсу – це студентський проект, який студенти реалізовуватимуть упродовж курсу. У поступовому, керованому процесі студенти працюватимуть у групах, щоб визначити питання у суспільстві, які вони визнають проблемними і які вони у подальшому досліджуватимуть, пов'язуючи їх з темами курсу. Насамкінець, перед студентами стоятиме завдання розробити план дій, спрямований на практичне вирішення цих проблемних питань. На власному досвіді студенти будуть розвивати знання, формувати навички та ставлення, необхідні соціально активному та свідомому громадянину.

4. **Завдання (навчальні цілі)** – надати студентам цілісну систему знань про історію та концептуальні засади демократичного урядування, права людини, громадську участь; сформувати вміння знаходити та критично аналізувати інформацію, ефективно взаємодіяти з людьми різних поглядів та переконань; сформувати розуміння важливості громадської участі у демократичній державі; сформувати у студентів готовність долучатися до вирішення суспільних проблем та навчити використовувати для цього інструменти громадської участі, доступні в Україні.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

СК 12. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

СК 13. Здатність до критичного осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1. знати; 2. Вміти; 3. Комунікація; 4. Автономність та відповідальність ^{1*}				
1.1	Роль влади та громадянина в умовах демократії	Семинар, консультація, самостійна та групова робота	Усні обговорення, перехресне опитування	5
1.2	Механізми захисту прав людини	Семинар, консультація, самостійна та групова робота	Усні обговорення, перехресне опитування	5
1.3	Місце та функції громадянського суспільства та окремого громадянина у демократії	Семинар, консультація, самостійна та групова робота	Усні обговорення, перехресне опитування	5
2. Вміння:				
2.1	Критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій та приймати обґрунтовані рішення	Семинар, консультація, самостійна та групова робота	Усні обговорення, перехресне опитування, презентація самостійного дослідження	5
2.2	Працювати спільно з іншими заради досягнення мети, ефективно взаємодіяти з людьми різних поглядів та переконань	Семинар, консультація, самостійна та групова робота	Усні обговорення, перехресне опитування, студентський проект	5
2.3	Ідентифікувати та досліджувати існуючі у суспільстві проблеми, а також розробляти рекомендації щодо їх вирішення	Семинар, консультація, самостійна та групова робота	Усні обговорення, презентація самостійного дослідження, студентський проект	5
2.4	Застосовувати інструменти громадської участі для вирішення суспільних проблем	Семинар, консультація, самостійна та групова робота	Усні обговорення, студентський проект	5
3. Комунікація:				
3.1	Формувати власну думку (ставлення, позицію) та презентувати її	Семинар, консультація, самостійна та групова робота	Учасť в дискусії, перехресне опитування, індивідуальне дослідження – проект, фінальна рефлексія, залік	10
3.2	Активно слухати та дискутувати			
3.3	Чітко та зрозуміло пояснювати складні суспільні проблеми, спонукати інших до спільних дій для їх вирішення			
3.4	Ефективно комунікувати із зацікавленими сторонами задля вирішення проблемних питань			
4. Автономність та відповідальність:				

4.1	Самостійно приймати рішення щодо участі у суспільних процесах, усвідомлюючи наслідки, до яких це призводить	Семінар, консультація, самостійна та групова робота	<i>Участь в дискусії, індивідуальне дослідження – проект, фінальна рефлексія, залік</i>	10
4.2	Свідомо виконувати громадянські обов'язки та поважати права людини			
4.3	Відповідати за власні висловлювання та вчинки			
4.4	Усвідомлювати екологічну та соціальну відповідальність особистості, бізнесу, громади як невід'ємної умови функціонування сталого демократичного суспільства			

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	Програмні результати навчання (назва)															
	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3	3.4	4.1	4.2	4.3	4.4	
ПР04. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, розроблення нових методів і процедур в географії та міждисциплінарних контекстах.	+	+	+	+	+	+	+						+		+	
ПР14. Формулювати наукові гіпотези, визначати актуальні аспекти у фундаментальних і прикладних напрямках досліджень, розробляти та управляти проектами у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку.		+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+		+	
ПР16. Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.	+	+	+	+		+			+						+	
ПР19. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів.	+	+	+						+	+	+	+	+	+	+	

7. Схема формування оцінки:

7.1. Форми оцінювання

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.4), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.4); (комунікація 3.1-3.4); (автономність та відповідальність 4.1-4.4), що складає 60% загальної оцінки.

Оцінювання семестрової роботи:

1. Аудиторна робота

1.1 Участь в обговоренні: РН 1.1-1.3, 2.1-2.4, 3.1-3.3, 4.3 – 20 / 30 балів

1.2 Перехресне опитування: РН 1.1-1.3, 2.1-2.3, 3.1-3.3 – 5 / 10 балів

2. Самостійна робота:

2.1 Проект: РН 2.2-2.4, 3.1-3.4, 4.1-4.4 – 18 / 30 балів

2.2 Фінальна рефлексія: РН 3.1-3.4, 4.1-4.4 – 5 / 10 балів

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усього навчального курсу. Загальна оцінка за семестр складається із балів, отриманих за аудиторну роботу (участь в дискусіях та перехресне опитування на семінарах) та за самостійні роботи (робота над проектом і фінальна рефлексія).

Всі види робіт за семестр мають у підсумку:

- в максимальному вимірі 80 балів
- в мінімальному вимірі 48 балів

У разі відсутності на семінарському занятті студент має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкова контрольна робота в письмовій формі (тест) - РН 1.1-1.3, 2.1, 2.3 – 12 / 20 балів

Підсумкове оцінювання у формі заліку:

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів за систематичну роботу впродовж семестру з урахуванням підсумкової контрольної роботи. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж критичний мінімум – 60 балів, для одержання заліку необхідно обов'язково відпрацювати пропущені теми в письмовій формі та здати/надіслати електронною поштою викладачу, що проводить семінарські заняття.

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестрову роботу (мінімум 48, максимум 80 балів) та підсумкової контрольної роботи (мінімум 12, максимум 20 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Підсумкова контрольна робота	Підсумкова оцінка з дисципліни
<i>Мінімум</i>	48	12	60
Максимум	80	20	100

7.2 Організація оцінювання:

Семестрова робота		Семестрова кількість балів	
		Min – 48 бали	Max – 80 балів
Аудиторна робота: 1) Участь в обговоренні 2) Перехресне опитування	Протягом семестру, згідно з графіком навчальних занять. У разі відсутності студента на занятті, теми необхідно відпрацювати в письмовому вигляді	«2» x 10 = 20	«3» x 10 = 30
		«1» x 5 = 5	«2» x «5» = 10
Самостійна робота: 1) Груповий проект 2) Фінальна рефлексія	Груповий проект з розгляду та реалізації суспільно значимої проблеми виконується протягом семестру з веденням «робочого щоденника»	«18» x 1 = 18	«30» x 1 = 30
	Індивідуальна рефлексія щодо досвіду, отриманого під час роботи над проектом	«5» x 1 = 5	«10» x 1 = 10
Підсумкова контрольна робота (тест)	До курсу в цілому	«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20
Підсумкова оцінка з дисципліни		60	100

Критерії оцінювання:

1. Аудиторна робота:

Участь в обговоренні:

3 бали – пояснення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми та спирається на засвоєний матеріал до теми; наведені логічно несуперечливі аргументи, що вповні розкривають особливості виголошеної позиції.

2 бали – пояснення обґрунтовано частково

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

Перехресне опитування

2 бали – студенти формулюють питання, демонструючи глибоку обізнаність із змістом та суттю опрацьованого матеріалу з теми

1 бал – студенти не виявляють обізнаності у змісті та суті теми чи не можуть сформулювати проблемні питання

2. Самостійна робота:

Груповий проект

30 балів – студенти навели переконливі докази серйозності й масштабності проблеми, сформулювали ґрунтовний та реалістичний план вирішення проблеми, студенти реалізували низку адвокаційних заходів для просування вирішення проблеми, були продемонстровані ефективні навички презентування отриманих результатів;

25 балів – студенти продемонстрували середній рівень розуміння проблеми та залученості до реалізації проекту;

18 балів – студенти продемонстрували низький рівень розуміння проблеми та залученості до реалізації проекту.

Фінальна рефлексія

10 балів – студенти серйозно обдумали набутий протягом роботи над проектом досвід, знання та ставлення і змогли переоцінити свої висхідні позиції, надали аргументовані відповіді на питання фінального Робочого аркушу;

5 балів – студенти поверхово/частково і не аргументовано надають відповіді на питання.

3. Підсумкова робота (тест):

20 балів – студент надає > 80% правильних відповідей

18 балів - студент надає > 75% правильних відповідей

16 балів - студент надає > 70% правильних відповідей

14 балів - студент надає > 65% правильних відповідей

12 балів - студент надає > 60% правильних відповідей

Загалом, формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

7.3 Шкала відповідності:

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
1	Тема 1. Теоретичні засади основ демократичного урядування	1		4
2	Тема 2. Принципи демократії	1	2	4
3	Тема 3. Права людини	1	2	4
4	Тема 4. Механізми захисту прав людини	1	2	4
5	Тема 5. Конституціоналізм, ліберальна демократія та Україна	1	2	4
6	Тема 6. Система демократії в Україні та механізм її реалізації	1	2	6
7	Тема 7. Характеристики громадянського суспільства	1	2	6
8	Тема 8. Роль громадянського суспільства в демократичних реформах у східній Європі	1	2	6
9	Тема 9. Виклики громадянського суспільства	1	2	6
10	Тема 10. Громадянськість та демократія	1		6
11	Тема 11. Типи громадян	1	2	4
12	Тема 12. Активна громадськість	1	2	6
13	Тема 13-14 Презентація студентських проєктів		2	18
12	<i>Підсумкова контрольна робота (тест)</i>		2	4
	ВСЬОГО	12	24	82

Загальний обсяг **120 год.**, в тому числі:

Лекцій – **12 год.**

Семінари – **24 год.**

Консультації – **2 год.**

Самостійна робота - **82 год.**

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Монографія / М. Антонович. Київ : Видавничий дім "KM Academia", 2000. С. 27.
2. Демократія: від теорії до практики / Г. Берроуз, І. Совсун, С. Буров та ін.. Київ, 2018.
3. Правові механізми взаємодії держави і громадянського суспільства в Україні: історичний досвід і виклики сучасності: наукова записка / [Горбатенко В.П. (кер. авт. кол.), Кресіна І.О., Кукуруз О.В., Тимошук В.П., Стрельцова О.В., Матвійчук Л.О.]. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. 82 с.
4. Степаненко В. Громадянське суспільство в Україні. «Помаранчева» стадія становлення // Віче. 2005. №2. С.49-55.
5. Тукаленко І.А. Сучасні форми протестних рухів: навчально-методичний комплекс. Київ, 2022.
6. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини. Київ : Основа, 2017. 44 с.
7. Цвих В. Громадянське суспільство. Навчально-методичний посібник / В. Цвих, О. Горбняк, В. Кобильник. Кам'янець-Подільський: Абетка Світ, 2009. 111 с.
8. Dalton R. Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation / Russel J. Dalton. // Political Studies. 2008. №56. С. 76-98.
9. Democracy Index 2017: Free speech under attack [Електронний ресурс] // The Economist Intelligence Unit. 2018. Режим доступу до ресурсу: http://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy_Index_2017.pdf.
10. Diamond L. "Rethinking Civil Society: Toward Democratic 33 Consolidation / Larry Diamond. // Journal of Democracy. 1994. №5. С. 417.

Додаткова:

1. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Закон України "Про громадські об'єднання" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
3. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1997. Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80?test=XX7MfyrCSgkyQdPIZiKEmxN8NI4Z6s80msh8Ie6>.
4. Закон України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини", 1998. (Відомості Верховної Ради України (ВВР)). С. 99.
5. Конституція України., 1996. (Відомості Верховної Ради України (ВВР)). С. 141.
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73) [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
7. Постанова КМУ від 3 листопада 2010 р. N 996 "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" [Електронний ресурс]. 2010. Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>.
8. Тукаленко І. Вплив фемінізму на розвиток демократії: теоретичний аспект. *Європейський політико-правовий дискурс*. 2019. Том 6, Вип. 2. С.78-85.
9. Тукаленко І. Демократичні механізми усунування гендерної рівності. Збірник статей науково-інформаційного центру «Знання» за матеріалами XLV міжнародної науково-практичної конференції: «Розвиток науки в XXI столітті». Харків : науково-інформаційний центр «Знання», 2019. 68 с.

10. Тукаленко І. А. Концептуальне осмислення причин розгортання та поразки білоруських протестів 2020 року. *Політологічний вісник: збірник наукових праць*. 2021. Вип. 87. С.258-270.
11. Тукаленко І. А. Репертуар протестних дій Революції Гідності. *Гілея: науковий вісник*. 2021. Вип. 154 (№ 3). С.324-329.
12. Тукаленко І.А. Понятійне розрізнення суспільного руху і протесту. *Virtus: Scientific Journal*. 2021. №55, Р.177-180.
13. Тукаленко І. Укорінення демократії в транзитивних державах: висновки для України. *Політологічний вісник: збірник наукових праць*. 2020. № 84. С.93-105.
14. How Can Citizens Participate? We the People: The Citizen & the Constitution [Електронний ресурс] // The Center for Civic Education, 2nd Edition. 1998. Режим доступу до ресурсу: <http://www.civiced.org/resources/curriculum/lesson-plans/456-how-can-citizens-participate>.
15. O'Brien E. Democracy for All: Human Rights and Street Law Legal Literacy Programs [Електронний ресурс] / Edward L. O'Brien. 2014. Режим доступу до ресурсу: <http://www.nyslawreview.com/wp-content/uploads/sites/16/2014/11/OBrien.pdf>.
16. Westheimer & Kahne. What Kind of Citizen, the Politics of Educating for Democracy / Westheimer & Kahne. // *American Educational Research Journal*. 2004. №41. С. 237-269.
17. Wiener P. Dictionary of the History of Ideas: Studies of Selected Pivotal Ideas / Philip P. Wiener, 1973. (Constitutionalism). С. 485, 491-492.
18. Young W. Civic Virtue and Western Civilization [Електронний ресурс] / William Young // National Association of Scholars. 2011. Режим доступу до ресурсу: https://www.nas.org/articles/civic_virtue_and_western_civilization.